

BARÁTSÁG? MUNKA?

Hódmezővásárhelyen az 1960-as évekre vonatkozóan számos III/III. alkalmazásában álló ügynök anyaga maradt fenn az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában. Elsősorban értelmiségiekről és művészekről szóló információk érdekelték ebben az időszakban a megrendelőket. Az Emlékpontban a megismert jelentések alapján került bemutatásra 2012 áprilisában a Megfigyelt Művészet című kiállítás. A vásárhelyi festőművészek és írók főként Galyasi Miklós volt múzeumigazgató és Bibó Lajos, korábban országosan elismert drámaíró mellett csoportosultak. Ellenőrzésükhöz a mesterek körül kialakult baráti körök több tagját ügynökek szervezték be.

A „Szabó Gáspár” fedőnevű ügynök is bejáratos volt mindkét mesterhez, élvezte azok bizalmát, így hasznos információkkal látta el a politikai rendőrséget.

Az ügynököt sikerült azonosítani Moldvay Győző költő, újságíró, szerkesztő személyében. Moldvay forradalmi lapszerkesztői tevékenysége miatt rendőrhatalom őrizetbe veszik 1956. december 17-én. Azonban ügyével nem állítják bíróság elé. Ügynevezett 6-os kartonját, azaz személyi lapját sikerült megtalálni a kutatások folyamán. Ebből kiderül, hogy „Szabó Gáspár” fedőnéven szervezi be a politikai rendőrség terhelő alapon 1956. december 30-án.

Moldvay valószínűleg tartóztatja utasítására azt a látszatot, hogy ő 1956-os múltja miatt üldözött ember, aki kommunista hatalom által perifériára szorítva éli az életét. Így bizalmat kelthetett személye a forradalom után megbüntetett személyek körében. Ugyancsak bizalmat kelthetett személye a központilag kijelölt irodalmi-művészeti irányokat elutasító értelmiségiek körében. Ennek köszönhetően tudta ellátni megfelelően ügynöki feladatait.

Fennmaradt munka-dossziéja, 1966 áprilisa és 1968 augusztusa közötti időszakban keletkezett információkat magánlakásokon (sokszor általa) szervezett összejöveteleken szerezte. Jelentései írói vénájának megfelelően olvasmányosak és színesek. Kifinomultan jellemzi barátait, ismerőseit jelentéseiben. Fontosabb művészek és írók jelentéseiben: Fejér Csaba, Fodor József, Füstös Zoltán, Németh József, Erdős Péter, Kurucz D. István, Hézső Ferenc, Lelkes István, Ferrari Violetta, Szentí Tibor, Vincze Ferenc és maga Moldvay Győző.

Fontos célszemély jelentéseiben Fejér Csaba festőművész, aki a vásárhelyi iskola második nemzedékének tagja. A hatalom által pusztulásra ítélt paraszti világot mutatja be festményein keresztül. Tisztelete, tartása, az igazság keresése és annak kimondása miatt kerül a BM. III/III. nyomozóinak figyelmébe. A fiatalok közül a legtöbb jelentés vele kapcsolatban maradt fenn.

„Szabó Gáspár” ügynök Fejérről szóló jelentése, 1967. máj. 3.

„Sehogy sem akarják elhinni az államvédelmissek, sehogy sem akarnak belenyugodni, hogy a festők nem szervezkednek Hódmezővásárhelyen. Hogy nem akarnak valamiféle ellenforradalmat csinálni. Mert ez a rögeszméjük – mondotta Fejér Csaba. Ott is keresnek, ahol nincs mit. Attól félnek nyilván, hogyha nem produkálnak sürgősen valami összeesküvést, akkor nyugdíjba küldik őket.” A fenti jelentés szerint Fejér Csaba nagyon jól érzékelte a helyzetet. Az egykori Galyasi- illetve Bibó-kör tagok, mint Szentí Tibor vagy Dr. Vincze Ferenc a velük készült „oral history” interjúkban egyöntetűen állítják, hogy nem gondolkodtak a rendszer megdöntéséről, hiszen annak néhány évvel az 1956-os forradalom leverését követően semmiféle realitása nem lehetett.

A baráti körök tagjait az fűzte össze, hogy művészi kifejezőmódjukat önállóan kívánták kialakítani, ehhez keresték a hiteles mesterek útmutatását, és a hasonló beállítottságú társak barátságát. A hatalom számára az tette gyanússá őket, hogy nem a Moszkvából importált, központilag kijelölt szocialista realizmus jegyében „gyártották” alkotásaikat. A hódmezővásárhelyi művészek számára az alkotói szabadság nagyon fontos volt.

Azonban jól érzékelték a határokat, így nyíltan rendszerellenes lépéseket annak veszélyeinek tudatában nem tettek.

Moldvay Győző Heves megyébe történő költözését követően is a hálózat tagja marad, 1974. január 4-től a Heves megyei RFK Politikai Osztály alkalmazásában áll Moldvay, a „Boldog István” fedőnevet valószínűleg ekkor kapja a fennmaradt 6-os kartonja alapján. Idővel ügynök helyett titkos megbízottként szolgált a hálózatot, ami egy nagyobb fokú bizalmat mutat a politikai rendőrség részéről. A kapcsolat zárásának időpontja nincs rögzítve.

Mészáros Tamás

Forrás: ÁBTL 2.2.2 — Hálózati nyilván-
tartások — „Boldog István <Szabó Gáspár”

VINCZE FERENC, MOLDVAY GYŐZŐ, BIBÓ LAJOS,
SZENTÍ TIBOR, BIBÓ LAJOSNÉ

(Forrás: Emlékpont)

7iszteletadás ezen írás a 40. évében elhunyt legkisebb Osváth fiúnak, Osváth Bélának (1926-1965) az emlékére, de tiszteletadás azok emlékére is, akik a Nyári Színkörből indultak és tehetségükkel városunknak hírnevet szereztek, akikre egész Vásárhely népe nagy szeretettel gondol minden időben.

Vásárhely múltjának meghatározó területe volt már a 19. század utolsó harmadában is a Népkert. Itt állott az ősi fák között egy romantikus fa építmény, a „Nyári Színkör”. Ügyes ácsmunka, játékos kedvű lehetett a tervezője: apró kiszögelléseivel, tornyoskáival beleillett, beleszületett a természeti környezetbe. Nem volt hivalkodó, inkább meseszerű. Az emberek örömmel ültek le a közelében megpihenni. Az árnyas fák, a csend erőt adott hazafelé tartó útjukhoz. Mert az emberek gyalog jártak – főleg az idősek – Susán, Tabán, Tarján, Csúcs, Újváros városrészekből hivatalos ügyeik intézése végett, vagy talán a kórházat kellett fölkeresniük.

Sokan megírták Vásárhely egykori színházának történetét. Elemezték az előadásokat, bemutatták az előadókat. Ezek az írások megjelentek a vásárhelyi lapokban, s a színlapok, a plakátok, fényképek tanúbizonyságot nyújtottak a kutatóknak. Köszönet összegző munkáikért, amikből megtudhatjuk Vásárhely kifénylő kultúrérségét.

Én most csak kislánykori emlékeimből merítve – fellebbentve az elmerülő múlt fátylát – szeretnék emlékezni a tehetségnek, a szépért való odaadásnak azon önkéntesire, akiket nemcsak az „Éhe Kenyérnek” hajtott munkás hétköznapjaikban. Valóban csodálatos, hogy az inség, s a háború borzalmai közepette sem szűnt az önkéntes amatőr fiatalok törekvése, alkotó közössége. A vers, a zene, az irodalom nyújtotta élmények segítettek őket a körülmények adta lehúzó erők fölé emelkedni.

1944 október első hetei után Vásárhely föllélegzett. Eltűntek az árkokban félredőlt lőszerkocsik, a Nagyállomás környékén, útszéleken a pokróccal letakart hullákat is eltették. Indulni látszott az élet, bár a civilek még nem nagyon mutatkoztak az utcákon. A Kállay utcán szovjet katonák kerekedtek, a járdán cikáztak nevetve (nyilván elzabrált kerékpárokon).

De „Az Élet él és élni akar” (jól látta ezt Ady is az első világháború idején). És hogy mennyire igaz ez, mutatja Osváth Béla gimnáziumi magyartanár kérvénye Kiss Pál polgármester úrhoz 1945 telén: fűtéslehetőséget kért a színjátszók próbatermének bemelegítéséhez. Egy másik kérvénye petróleum kiutalását kéri a világítás lehetővé tételéért. Természetesen a polgármester az